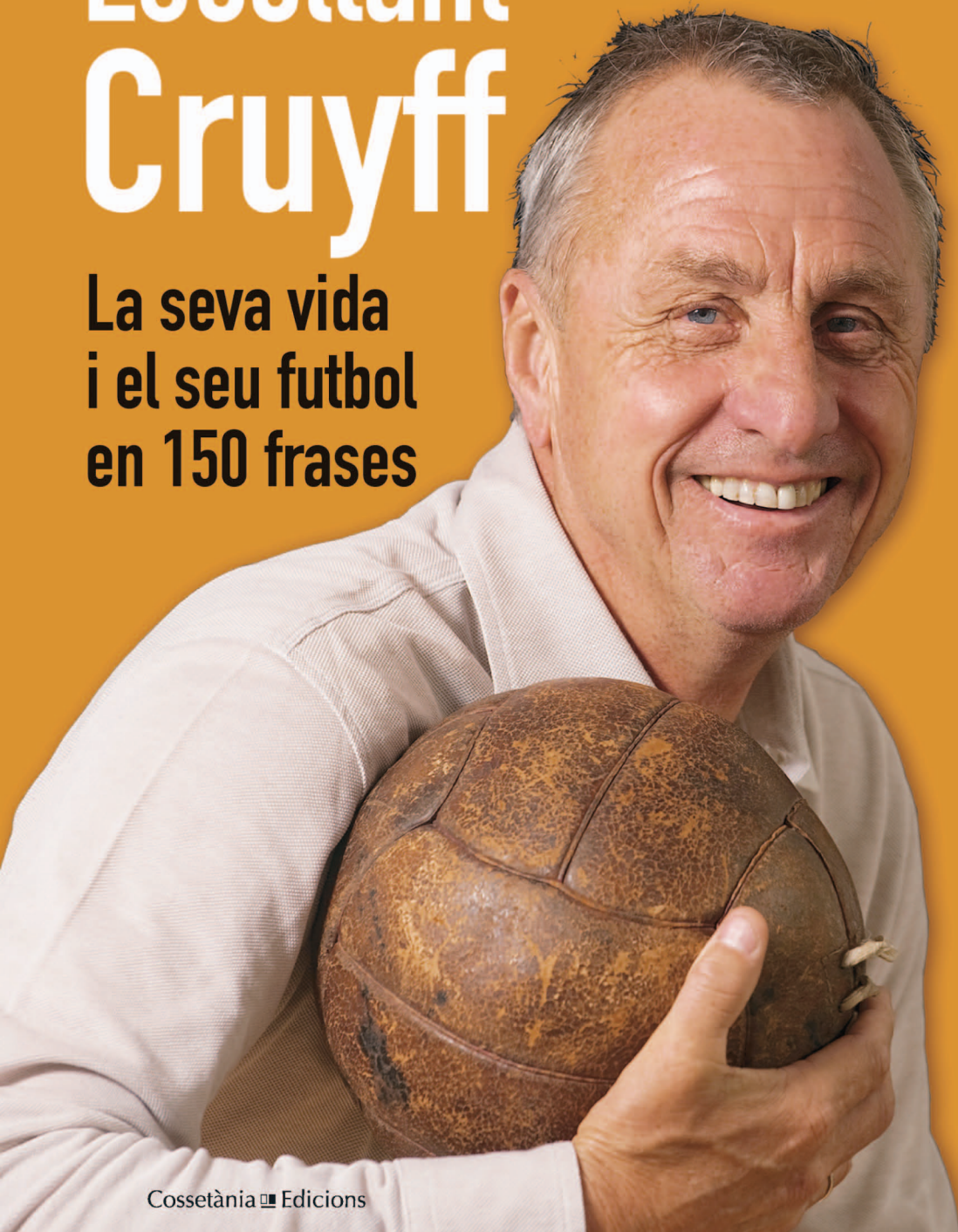

Escoltant Cruyff

**La seva vida
i el seu futbol
en 150 frases**

Cossetània Edicions

Edwin Winkels

• *Col·lecció Fora de Joc - 10* •

Escoltant Cruyff

*La seva vida i el seu futbol
en 150 frases*

Edwin Winkels

Cossetània
EDICIONS

Primera edició: novembre del 2010

© Edwin Winkels
© Cossetània Edicions

Director de la col·lecció: Josep Riera

Edita: Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Traducció: Banús & Pros, Correctors

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-784-1

Dipòsit legal: B-39.840-2010

*Per a la Marianne, la Sara, el Ferran i la Joanna,
quatre vides entre Holanda i Catalunya*

Nota del traductor

Traduir Edwin Winkels ha sigut complex, sobretot en els fragments metalingüístics en què el referent era l'espanyol. En aquests casos, sempre que he pogut, és clar, he canviat l'espanyol pel català —vegeu-ne com a exemple la frase de la pàgina 151—: si hi hagués mantingut l'espanyol, bona part del text l'hauria hagut de deixar en aquesta llengua i, més que una traducció al català, hauríem tingut un poti-poti que a ningú no hauria agradat. Tot plegat fa que, a vegades, més que de traducció (que l'és, perquè hi preval) hàgim de parlar de versió. I és que sempre he procurat que el text parlés de manera que grinyolés tan poc com fos possible, tot i que l'original se'n ressentís.

Acabo fent constar els agraïments. Als amics Albert Camps Llauredó, Josep Martí Aguadé i Delfi Vives Guillemat, per l'esforç que han dut a terme perquè jo pogués millorar la feina. A Núria Pros Fernández, pels comentaris que, com a lingüista excel·lent que és, l'han feta insubstituïble. A Edwin Winkels i Cossetània Edicions, per l'oportunitat que m'han donat de traduir un text sobre un home únic a qui mai no agraiem prou el que ha aportat a l'esport més universal. A tots ells, la meva més sincera gratitud.

Marcel Banús (La Masó, octubre del 2010)

Introducció

El tren anava a poc a poc i n'haviem obert una de les portes. En lloc de les esperades vistes d'un paradís de vacances, s'exhibien al costat de les vies les restes d'unes vides inhumanes. Al principi, poc després d'entrar a la ciutat, només hi havia un mur elevat, fins que de sobte van aparèixer forats en el formigó. Durant minuts eterns (o almenys ho semblaven) la imatge continuava sent la mateixa. Sota sostres d'uralita, hi brillaven bombetes que il·luminaven espais que eren tots en un: menjador, cuina, dormitori, bany... No hi havia aigua corrent. Alguns d'aquests forats del mur servien de vàter: s'hi veien alguns culs que penjaven per dipositar les restes d'un àpat segurament més aviat magre fet el dia abans que queien dos metres avall i que es quedaven durant dies al costat de les vies sota el calorós sol d'agost. Al final, a causa de la pudor que entrava, vam tancar la porta del tren, abans que un túnel llarg i fosc alliberés tres xavals holandesos de 17 anys del seu estupor. Les cases que hi ha a la vora del ferrocarril mai no són les més precioses, però ¿un barri interminable de barraques, a Europa, a exactament 1.500 quilòmetres de casa?

La fortor encara impregnava l'ambient quan, fora del túnel, de darrere les fàbriques de l'esquerra n'emergia el blau de la Mediterrània, i després d'un tomb lent cap a la dreta hi apareixien els arcs monumentals de l'Estació de França, que segons el bitllet de tren se'n deia *Barcelona Término*. Punt final d'un viatge de 24 hores fet per turistes de motxilla des d'Amsterdam, via Brussel·les, passant pe la Gare du Nord (a París), el metro cap a París-Austerlitz, el tren nocturn per Llemotges i Tolosa cap a Cervera i Portbou (sense seient reservat, dormint en els corredors), el canvi de tren al Pirineu (perquè més enllà les vies eren més amples, com si, havent passat la serralada, tot fos diferent de la resta d'Europa) i la part final: Figueres, Girona i Barcelona.

Era l'any 1980, Johan Cruyff i Johan Neeskens acabaven de marxar del FC Barcelona, però els holandesos vam acudir en massa a les

Edwin Winkels

costes catalanes. Tot ha canviat molt des de llavors. Aquell barri de barraques era la Perona, a Sant Martí, que al cap de pocs anys desapareixeria sota el martell de la modernitat, impulsada pels Jocs Olímpics. Aquesta Barcelona en plena transformació atreia tant que alguns holandesos vam decidir d'instal·lar-nos-hi definitivament el 1988. Un va ser Johan Cruyff; un altre, jo mateix. Per professió i origen, entrenador i periodista, ambdós d'Holanda, mai no ens hem perdut de vista en els més de 22 anys que han transcorregut des d'aleshores. Una relació estrictament professional: ni ell no ha vingut mai a casa ni jo no he anat mai a la seva, ni ens truquem per saludar-nos. Ens hem saludat i ens hem barallat. Indagant els últims mesos als arxius, hi he trobat més entrevistes, trobades i discussions amb Cruyff de les que recordava. Prou per formar part d'aquest recopilatori de frases del Profeta del Gol, sobre el qual al seu país natal ja s'hi han publicat més de 20 llibres, però que aquí, deixant de banda l'interès que hagi pogut generar pels seus comentaris diaris i fugaços sobre futbol, ben just ha estat tema per a un llibre. Dos, tres, com a màxim. I això que és un dels grans mites del barcelonisme.

Johan Cruyff ha regalat centenars de frases al futbol, tantes com victòries ha donat al Barça. Aquí només n'hi ha 150 (igual que en el llibre anterior d'aquesta col·lecció, *Escoltant Guardiola*), però cada seguidor del Barça, del futbol, de Cruyff, segur que en tindrà enregistrada a la memòria alguna més que no apareix en aquestes pàgines. Cruyff ha enriquit i empobrit tant el castellà com l'holandès. Tan maldestre que és amb la gramàtica i la pronunciació en ambdós idiomes, i tan genial que ha estat en el futbol universal. Obre la boca, per exemple durant el Mundial, i l'escolten fins i tot a Sud-àfrica i al Brasil. És un profeta planetari, un Moisès que porta els 10 manaments de Déu (encara que en realitat ell és el seu propi Déu), tal com l'anomenaven els seus jugadors del *Dream Team*.

Després de més de 22 anys, tots dos encara vivim a Catalunya. Aquest llibre també n'explica les raons: estariem ben bojos si ens n'anéssim.

**«¿Johan Jordi?», em pregunta el funcionari. «Sí»,
dic, «Johan Jordi.» Esperava que em felicités, però
res. «Jordi es Jorge; así que su hijo se llama Jorge»,
em diu. «Jordi no existe»»**

Però, és clar, Johan Cruyff no es va rendir. Acabava de tornar d'Holanda, on Danny havia donat a llum el seu tercer fill, que, igual que les seves germanes —Chantal i Susila—, va néixer amb cesària en un hospital d'Amsterdam, el 9 de febrer del 1974 —Danny encara no es fiava gaire dels hospitals de Barcelona. En el registre civil a Amsterdam, ja hi havia inscrit el seu primer i desitjat fill amb aquests dos noms: *Johan Jordi*, i va complir amb la seva obligació de presentar-se també al registre de Barcelona. L'elecció del nom *Jordi* no va ser un acte de fe catalanista, ni res per l'estil. "Ben just feia cinc mesos que vivíem a Barcelona; no en sabia gairebé res, de la lluita per la independència. Només ens va agradar el nom", recordaria després en una immensa biografia de 500 pàgines de grans mides que es va publicar a Holanda quan va fer el 60è aniversari. El problema és que al funcionari de l'aparell municipal franquista aquest nom no li va agradar gens. L'home hi insistia:

—El nombre de *Jordi* no existe aquí.

Cruyff es va començar a enfadar i va dir, en espanyol:

—Vejam, es diu *Jordi*; ja veure si ara jo no sabré quin nom li hem posat al nostre fill!

El funcionari, que començava a sentir-se incòmode davant l'estrella blaugrana, li va oferir una solució salomònica:

—Si no le quiere llamar *Jorge*, puede ponerle el nombre de *George*; eso sí existe.

Cruyff va acabar sortint del despatx cridant en espanyol i ensenyant la documentació holandesa:

—Miri, senyor, aquí ho posa: *Jordi*. Es diu *Jordi*, perquè al seu pare i a la seva mare els agradava el nom de *Jordi*, i per això es diu *Jordi*. I si vostè no l'inscriu com a *Johan Jordi*, jo me'n vaig cap a casa. Però que quedi clar que jo he vingut aquí a inscriure el meu fill.

Al cap de quatre dies que la família Cruyff tornés a Barcelona es disputava el partit contra el Reial Madrid, al Bernabéu. L'històric 0-5, l'obra magna de Cruyff en la seva època blaugrana com a jugador. Precisament per poder disputar aquest partit s'havia planificat bé el naixement del Jordi, amb una maniobra una mica maquiavèl·lica de Rinus Michels, l'entrenador blaugrana. Johan ho recordava, el 1975, en un cèlebre llibret dedicat a Cruyff titulat *Boem*: "El Michels em preguntava: «Ja que el xiquet ha de néixer per cesària, ¿podríeu mirar de fer que nasqués cap a començament de setmana?» M'ho deia perquè jo pogués tornar a temps d'Holanda i pogués jugar el diumenge contra el Madrid. Ens hi jugàvem molt; per tant, tant em feia. «¿I el dissabte 9?», li vaig preguntar, perquè aquell cap de setmana no hi havia partit. El Rinus va fer el seu típic somriure, tan ample, sense que jo n'entengués ben bé el perquè. I és que el 9 de febrer era també l'aniversari del Michels..."

“La meua família és en primer lloc, en totes les meves decisions”

Frase del 1969 d'un jove Cruyff que només feia un any que s'havia casat amb Danny. Frase premonitòria també, perquè se sospita que algunes de les decisions crucials en la carrera del futbolista es van prendre amb el beneplàcit de Danny; per exemple, sembla que l'esposa va tenir un paper important en una sonada absència de Cruyff en el panorama mundial: en el Campionat del Món del 1978 a Argentina, on Holanda repetiria el lloc de finalista d'Alemanya 74 i cauria una altra vegada davant dels amfitrions. Fins i tot cuejava, en la ment d'algunes esposes, l'escàndol que va provocar el fet que dones despullades haguessin acompanyat els jugadors holandesos a la piscina del seu hotel després d'accedir a la final del Mundial d'Alemanya, un escàndol que va fer que la gelosa Danny s'encengués d'ira. Corre el rumor per Holanda, després de més de 36 anys, que a la tornada d'Alemanya Johan

va haver de jurar a Danny que mai més marxaria cinc o sis setmanes de casa per un torneig.

Holanda es va classificar brillantment per al Mundial d'Argentina, amb la participació de Cruyff en gairebé tots els partits, però un cop aconseguida l'anada a Sud-amèrica va dir que no hi viatjaria. Gairebé no en va donar cap raó. Un programa de televisió va reunir el suport dels espectadors per convèncer-lo de no fallar als oranje, però ni l'amable i respectat seleccionador Ernst Happel va aconseguir convèncer-lo, ni tan sols amb la promesa que només hi hauria d'anar després de la primera ronda, en què esperaven rivals com ara l'Iran, el Perú i Escòcia. Tot fou en va. Cruyff va anunciar que es retirava definitivament de la selecció, després d'haver-hi disputat, des que hi havia debutat 11 anys abans, només 47 partits, en què va marcar 33 gols.

Més de 30 anys després, en una entrevista a Catalunya Ràdio, Cruyff va revelar un dels arguments per no viatjar a Argentina: un atracament a casa seva i un intent de segrest el 19 de setembre del 1977. Un estibador del port de Rotterdam, Carlos G. —un barceloní de 46 anys que havia emigrat a Holanda—, va anar amb el seu cotxe a Pedralbes, després de comprar a França un rifle del calibre 22 amb canons retallats, i es va presentar al tercer pis del número 64 del carrer de Caballeros —que era com es deia llavors el carrer. Danny va obrir la porta i l'home va dir que tenia un paquet per a Johan i que havia d'entregar-l'hi personalment.

Segons una de les cròniques de successos d'aleshores: “L'individu va encanonar el jugador i el va fer seure en una cadira; a continuació el va començar a lligar amb una corda que portava. Va ser quan l'individu emmordassava el jugador que, al moment menys pensat, Danny va aconseguir agafar l'arma i va sortir corrents cap a l'escala tot cridant i demanant socors. Els veïns, alertats, i com que Danny Cruyff no va deixar anar l'arma en cap moment, malgrat ser perseguida, van poder reduir el desconegut.”

Una altra versió deia que va ser Cruyff qui va enganyar una mica l'atracador, en demanar-li que li afluixés les cordes, ja que l'havien operat recentment i li feien molt de mal. En el moment que l'home s'hi avingué, Danny va fugir escales avall i Carlos, mentre la perseguia,

va perdre l'arma. El rifle el va recollir el mateix Cruyff, que havia aconseguit deslligar-se; llavors va poder encanonar l'atracador i li va dir: “¿Què se sent ara, quan t'apunten amb una arma?” Després durant unes quantes setmanes la policia va assignar als Cruyff una vigilància especial, però sembla que Danny ja havia fet una petició desesperada a Johan: “No vagis a Argentina; no vull estar-me aquí sola amb els nens tant de temps.”

“Per al Jordi va ser més dur que per a mi; ell era amb els altres jugadors i de vegades havia de sentir que jo era un cabró”

No li toqueu la família. És sagrada. Els Cruyff sempre han format un clan molt unit. Ara fins i tot tots tenen les cases i la feina en menys d'un quilòmetre quadrat de distància a Barcelona. Només Susila, la menys coneguda dels tres fills de Johan i Danny, s'ha desmarcat durant dècades una mica de la família, cercant la seva pròpia vida a Gijón. És clar que els fills no hi estaven gaire d'acord, quan el 1988 el pare va decidir d'acceptar l'oferta de dirigir el Barça. Eren adolescents, anaven a l'institut a Amsterdam, hi tenien els seus amics, i algun *festejava*. Però Johan no hauria acceptat de separar-se'n per res del món, i tots van haver de venir amb els pares a Barcelona. Ara, al cap de 22 anys, encara són aquí, la seva vida és a Catalunya, i, tot i que Jordi ha tombat per Europa per exhaurir els darrers anys de futbolista —de Donetsk (Ucraïna) a La Valletta (Malta)—, després sempre ha tornat a casa, a Barcelona.

Per descomptat que al futbolista Johan li va haver d'il·lusionar que el seu tercer fill fos un noi. Els pares futbolistes volen portar els fills futbolistes, ja des de petitets, els dissabtes o diumenges al matí, als camps de futbol per veure com hi fan les seves primeres filigranes amb la pilota. És el futbol més pur, menys contaminat, encara que ja a aquesta edat hi ha pares que creuen que el seu fill serà el gran crac del futur.

“Ha escuchado las campanas del reloj, pero no sabe qué hora es”

És el problema de viure entre dos idiomes, el matern i un altre. Cada llengua té la seva pròpia riquesa, els seus milers d'expressions, també. I no tothom és capaç d'aprendre amb facilitat un altre idioma; la millor mostra és el baix nivell d'anglès que hi ha a les escoles catalanes. Però, quan es domina més o menys amb agilitat la nova llengua, té la seva gràcia aprendre'n les expressions típiques i també usar-les, i aquestes expressions gairebé s'aprenen exclusivament al carrer o llegint diaris, per exemple; és a dir, en la vida quotidiana. El problema es presenta quan vols traduir literalment un refrany del teu propi idioma a l'altre.

De l'holandès al català, posem per cas. N'hi ha uns quants que coincideixen, que semblen universals, com ara “allà on hi ha foc, hi ha fum”, “la millor defensa és un bon atac”, “no és or tot el que lluu”. Després, n'hi ha que són semblants però amb algunes petites variants, subtils. Si en català “val més un ocell a la mà que cent a volar”, en holandès en lloc de cent només en són deu. I si a Catalunya “a cavall regalat no li miris el dentat”, a Holanda no se li ha de mirar a dins de la boca. I si hi afegim una tercera llengua podem veure que, mentre en espanyol és l'home qui “ensopega dues vegades amb la mateixa pedra”, tant en holandès com en català és el burro. Després, n'hi ha que no tenen una traducció literal, sinó que són completament diferents: si en català es diu “de tal buc, tal eixam”, en espanyol es diu “de tal palo, tal astilla” i en holandès, “la poma no cau lluny de l'arbre”.

És lògic que Johan Cruyff, que ja té una colla de problemes habituals tant en l'holandès com en l'espanyol, ensopegui alguna vegada quan vol traslladar una típica expressió holandesa a l'espanyol. Concretament, pel que fa a l'expressió que ara comentem, “ha escuchado las campanas del reloj, pero no sabe qué hora es”, ell mateix es va fer un fart de riure quan va explicar d'on l'havia tret. En holandès hi ha un refrany que diu: “Ha sentit les campanes del rellotge [del campanar], però no sap on és el batall”, que vol dir que una persona s'ha

Edwin Winkels

assabentat d'una cosa només superficialment —bé, en realitat, vol dir que no en té ni idea. Doncs el cas és que Cruyff va començar a traduir literalment aquesta expressió a l'espanyol i a mitja frase es va adonar que no sabia que *klepel* es deia *badajo* [*batall*, en català], una paraula poc usada que és difícil que un que no sigui castellanoparlant conegui. Així que Cruyff va decidir ràpidament canviar la segona part de l'expressió per: “pero no sabe qué hora es”. I es va quedar tan ample.

“Un paloma no hace verano”

Una frase que podem incloure en la mateixa categoria que l'anterior, amb l'agreguant que en aquesta s'hi comet un error gramatical. Potser cal començar dient que, en l'holandès, els articles no distingeixen entre paraules masculines o femenines. Hi ha dos articles, *de* i *het*, però gairebé no hi ha regles per explicar quan cal usar l'un o l'altre. L'holandès, de fet, és un dels idiomes més difícils del món a causa de l'absència de moltes regles concretes i, sobretot, de les innumbrables excepcions que tenen les poques regles de què disposa.

Un holandès que creix amb el seu idioma sap quan ha d'usar *de* i *het*, però sembla que té molts problemes per distingir el gènere dels substantius en altres idiomes (català, espanyol, francès, italià, alemany). Això, és clar, es pot aprendre. S'ha d'aprendre; però aparentment des del primer dia que Cruyff va arribar a Barcelona, el 1973, va decidir que el més còmode per a ell seria que “todos los palabras” espanyoles fossin masculines, a excepció d'algunes que, per lògica, havien de ser femenines, com ara *mujer* i *chica*, en què no hi havia cap possibilitat de confondre-s'hi. I ni la norma general —encara que tingui excepcions— que estableix que els substantius espanyols que acaben en *a* són femenins no li va servir gaire per ajudar-lo; per aquest motiu va dir “un paloma”.

El que passa és que aquesta *paloma*, femenina o no, no hi havia de ser, en aquest refrany, és clar. Ni tan sols va ser fruit d'una mala

traducció, perquè també a Holanda els coloms embruten les ciutats durant tot l'any amb els seus excrements i, malgrat això, sembla que no mereixin formar part de cap refrany. Allí, a la pàtria de Johan, també són les orenetes els ocells que hi arriben amb la primavera i, per això, també s'hi diu que una de sola no fa estiu. Però ¿com podia conèixer, Cruyff, una paraula espanyola tan poc comuna com és ara *golondrina*, que potser a tot estirar li recordava les petites embarcacions típiques del port de Barcelona?

“Gallina de piel”

Una altra d'històrica. Demostra la capacitat de deixar empremta en un país, en un idioma. A principi dels anys noranta va ser una expressió absurda, totalment desconeguda. Però qui ara escriu en el Google “gallina de piel” hi troba uns 321.000 resultats. No perquè la gent s'equivoqui, sinó perquè Cruyff serveix d'inspiració. Uns quants anys més i la “piel de gallina” tradicional ja no existirà, desplaçada per la tremenda “gallina de piel” que es va inventar l'holandès un dia que va veure com el seu equip jugava el millor futbol del món.

Segurament, devia ser l'històric partit davant del Dinamo de Kíev, un 4-1 de futbol total en la temporada 1993-94, el partit perfecte, el millor partit que els jugadors també recorden d'aquella època, amb l'1 a 0 de Laudrup com a exemple sublim de futbol col·lectiu i passada al primer toc. “Gallina de piel”. Una expressió que, és clar, també existeix en holandès, i potser per això Cruyff es va equivocar, perquè en el seu idioma matern es diu en una sola paraula: *kippevel*, en què la *gallina* (*kip*) va al davant de la *pell* (*vel*).

Cal reconèixer que no sempre és fàcil passar ràpid d'un idioma a un altre, sobretot en el futbol, on cada llengua té algunes expressions molt típiques. Al cap d'uns quants anys, el compatriota de Cruyff Louis van Gaal també va aportar diverses perles, del “siempre negativo, nunca positivo” al “tú no tienes ritmo”; ara bé, de la més curiosa poca gent

Edwin Winkels

se'n va adonar, ja que la va dir cridant durant un entrenament al camp de la Masia, a l'ombra del Camp Nou: no li va agradar que el *Chapi Ferrer* —poc temps va trigar, Van Gaal, a substituir els laterals Sergi i Ferrer pels seus compatriotes Bogarde i Reiziger— fes una passada tan fluixa. D'aquesta mena de passades, en què a la pilota hi poden arribar tant el company com el rival, en holandès se'n diuen *ziekenhuisbal*: una pilota (*bal*) que, a causa del xoc que es produeix entre dos jugadors que se la volen fer seva, podria provocar que un l'haguessin de dur a l'hospital (*ziekenhuis*). I va ser això el que va dir cridant, Van Gaal, al jugador, en el seu espanyol encara molt rudimentari: “¡Chapi, no balón hospital!” I Ferrer se'l mirava i no entenia res de res: a 100 metres de la Masia hi havia un hospital, la Maternitat, però creia que havia fet una passada molt fluixa perquè el *míster* pogués dir-li que havia xutat prou fort per fer arribar la pilota tan lluny.

“*En un momento dado*”

Lingüísticament parlant aquesta expressió és totalment correcta. S'usava i s'usa, però Cruyff gairebé la va convertir en un himne, en guarnir gairebé cada roda de premsa o cada entrevista amb aquesta citació. No una vegada, sinó a granel. En aquest cas Cruyff també tradueix literalment de l'holandès. Un compatriota seu, Ramon Gieling, va realitzar un documental molt reeixit sobre la figura de Cruyff a Barcelona titulat amb aquesta citació. *Un momento dado* es va estrenar a Holanda amb el títol original, en espanyol —no calia traduir-lo, perquè tothom sabia que es referia a Cruyff. Igual que la “gallina de piel”, “un momento dado” s'ha convertit en un fenomen a Internet, on un web curiós i escrit exclusivament en espanyol, la Frikipedia —el germanet graciós de l'enciclopèdica Viquipèdia—, li dedica un paràgraf original: “En un moment donat. Aquest és un punt importantíssim per comprendre la magnitud del problema. Ha de quedar clar que cada instant, cada segon, pot ser un moment. És a dir, un moment do-

Índex

Introducció.....	5
CAPÍTOL 1	
La vida, la família i l'altre Déu	7
CAPÍTOL 2	
L'essència del futbol	45
CAPÍTOL 3	
El rebel, el poder i els diners	81
CAPÍTOL 4	
El Barça, del 0-5 del 1974 al <i>Dream Team</i> del 1992.....	111
CAPÍTOL 5	
Un que ho sap tot, fins i tot d'idiomes	141
Bibliografia	173

